

ЕКСПЕРТНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЩОДО НЕВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Моніка Смуш-Кулеша
Алла Федорова

Червень 2021

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

ЕКСПЕРТНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЩОДО **НЕВИКОНАННЯ** **СУДОВИХ РІШЕНЬ**

Моніка Смуш-Кулеша,
міжнародна консультантка Ради Європи,
викладачка кафедри європейського, міжнародного
та колективного трудового права Лодзького
університету, кандидатка юридичних наук, суддя
обласного суду в Лодзі

Алла Федорова,
національна консультантка Ради Європи,
доцентка кафедри порівняльного та європейського
права Інституту міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса Шевченка,
кандидатка юридичних наук

*Погляди, висловлені в цій публікації,
належать авторкам і необов'язково
відображають офіційну політику
Ради Європи.*

*Ця публікація розроблена в межах діяльності
Проекту Ради Європи "Розвиток соціальних
прав людини як ключовий чинник сталої
демократії в Україні".*

*Усі запити щодо відтворення чи перекладу
всього чи частини цього документа потрібно
скеровувати в Директорат зв'язку (F-67075
Strasbourg Cedex або на електронну
адресу publishing@coe.int). Усю іншу
кореспонденцію щодо цього документа
потрібно надсилати в Департамент
Європейської соціальної хартії Ради Європи –
Department of the European Social Charter, DGI,
Council of Europe, F-67075 Strasbourg Cedex
або на електронну адресу social.charter@coe.int.*

*Обкладинка й оформлення:
ФОП Ніжинський С. Ф.*

Фото: © Freepik

*Переклад цього документа здійснено в
межах Проекту Ради Європи "Розвиток
соціальних прав людини як ключовий чинник
сталої демократії в Україні" і є виключною
відповідальністю перекладачів.*

*© Рада Європи, червень 2021 року
Надруковано в Раді Європи*

Зміст

АНАЛІЗ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО СУДУ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЩОДО ЗАБОРГОВАНІСТІ ЗА ПОТОЧНОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ДОПОМОГОЮ	5
1.1 Вступні зауваження – короткий огляд судової практики Європейського суду з прав людини	5
1.2 Стан виконання	8
1.3 Список справ, щодо яких очікують на інформацію про індивідуальні заходи (виплата справедливої сатисфакції та/або виконання національного судового рішення)	10
АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ ІЗ ЗАБОРГОВАНІСТІ ЗА УХВАЛЕНИМИ РІШЕННЯМИ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ УКРАЇНИ З СОЦІАЛЬНИХ ТА ПЕНСІЙНИХ ПИТАНЬ	12
2.1 Вступ	12
2.2 Аналіз статистичних даних щодо кількості ухвалених рішень з соціальних та пенсійних питань та розмірів заборгованості за ними	13
2.3 Подальше загострення ситуації із виконанням державою своїх соціальних зобов'язань та заборгованістю за рішеннями суду з соціальних та пенсійних питань	18
2.4 Висновки	20
РЕКОМЕНДАЦІЇ	22
3.1 Загальні рекомендації	22
3.2 Рекомендації за результатами аналізу ситуації із заборгованості за ухваленими рішеннями національних судів України з соціальних та пенсійних питань	23

Частина 1

Аналіз рішень міжнародного суду, що стосуються соціального захисту щодо заборгованості за поточною соціальною допомогою

1.1 Вступні зауваження – короткий огляд судової практики Європейського суду з прав людини

12 жовтня 2017 року Європейський суд з прав людини у справі «Бурмич та інші проти України» (Burmych and Others v. Ukraine)¹ ухвалив безпрецедентне рішення про вилучення зі свого реєстру 12 148 повторюваних справ, вважаючи, що такі справи потрібно розглядати відповідно до зобов'язань, які випливають із пілотного рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine)², та передати їх Комітетові міністрів Ради Європи з метою їх розгляду в рамках вжиття заходів загального характеру для виконання пілотного рішення у справі Іванова, включно з наданням відшкодування за невиконання або тривале виконання рішень національних судів, як це передбачено в п'ятому пункті резолютивної частини зазначеного судового рішення, та сплати боргу за рішенням суду. Ці справи стосувалися тривалого невиконання остаточних судових рішень українських судів і порушували питання, аналогічні до тих, які було розглянуто в пілотному рішенні у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine). Остаточні рішення було ухвалено на користь заявників, проте такі рішення досі не виконані.

Питання про невиконання судових рішень в Україні тисячі разів порушували в Європейському суді з прав людини. Перше рішення щодо цього питання було ухвалено у 2001 році у справі «Кайсин та інші проти України» (Kaysin and Others v. Ukraine)³. Хоча цю справу сторони врегулювали, а заявники отримали суми, зазначені в угоді про дружнє врегулювання спору, загальна проблема невиконання залишилася невирішеною головним чином через брак коштів у державних підприємств, державних структур або підконтрольних державі боржників (далі в тексті – «Державні боржники»). Через відсутність результатів виникла **група справ, у якій справа «Жовнер»** (Zhovner)⁴ була першою та провідною справою, зареєстрованою у 2004 році. Подальші справи щодо невиконання чи тривалого виконання рішень національних судів стосувалися виплат заробітної платні та коштів на утримання військовослужбовцям, працівникам гірничодобувних компаній, суддям, учителям шкіл, заборгованості муніципальних чи державних лікарень, державних банків, державних

1. ЄСПЛ, «Бурмич та інші проти України» [ВП] (Burmych and Others v. Ukraine [GC]), № 46852/13 та інші, від 12 жовтня 2017 року.

2. ЄСПЛ, «Іванов Юрій Миколайович проти України» (Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine), № 40450/04, від 15 жовтня 2009 року.

3. ЄСПЛ, «Кайсин та інші проти України» (Kaysin and Others v. Ukraine) (дружнє врегулювання), № 46144/99, від 3 травня 2001 року.

4. ЄСПЛ, «Жовнер проти України» (Zhovner v. Ukraine), № 56848/00, від 29 червня 2004 року.

підприємств і Кабінету Міністрів⁵.

У 2009 році Суд ухвалив пілотне рішення у справі Іванова (Ivanov)⁶. Суд встановив, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції та статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції у зв'язку з невиконанням або тривалим виконанням остаточних судових рішень. Суд зазначив, що затримки були спричинені цілою низкою факторів, як-от брак бюджетних коштів, бездіяльність державних виконавців і недоліки національного законодавства, унаслідок чого в заявника не було можливості домогтися виконання судових рішень без бюджетних асигнувань для таких цілей⁷. Усі зазначені вище фактори були під контролем української влади, і тому Україна несе повну відповідальність за таке невиконання⁸. Суд також встановив, що на національному рівні не було засобів правового захисту, які б задовольняли вимоги статті 13 Конвенції щодо скарг пана Іванова та інших осіб на невиконання рішення, ухваленого на їхню користь⁹.

Суд підтвердив, що право на звернення до суду, яке захищається статтею 6, буде ілюзорним, якщо національна правова система договірної держави допускати, аби остаточне, обов'язкове судові рішення залишалося недійсним на шкоду інтересам однієї сторони¹⁰. Фактичний доступ до суду передбачає право на виконання судового рішення без необґрунтованої затримки¹¹. У цьому ж контексті неможливість для заявника своєчасно домогтися виконання судового рішення на свою користь є втручанням у право на безперешкодне користування майном, як це передбачено в першому реченні першого пункту статті 1 Протоколу № 1¹². Таким чином, необґрунтовано тривале виконання обов'язкового рішення може порушити Конвенцію¹³. Обґрунтованість такої затримки визначається, зокрема, з урахуванням складності виконавчого провадження, поведінки самого заявника та компетентних органів, а також розміру та характеру відшкодування шкоди, яку призначає суд¹⁴. Під час розгляду обґрунтованості тривалого виконання необхідно зважати на той факт, що затримку в один рік і чотири місяці у виконанні судового рішення про стягнення грошових коштів із державного органу Суд визнав завищеною¹⁵.

Суд також підтвердив, що держава зобов'язана забезпечувати виконання остаточних рішень щодо своїх органів, підприємств або компаній, що перебувають у власності чи під контролем держави, відповідно до зазначених вище вимог Конвенції¹⁶. Держава не може посылатися на відсутність коштів як підставу для невиконання рішень, ухвалених проти неї або проти підприємств чи компаній, що перебувають у власності чи під контролем держави¹⁷. Якщо фактори, що перешкоджають або ускладнюють повне та своєчасне виконання остаточних

5. ЄСПЛ, див., серед багатьох інших прикладів, рішення у справах: «Войтенко проти України» (Voytenko v. Ukraine), № 18966/02, від 29 червня 2004 року, «Ромашов проти України» (Romashov v. Ukraine), № 67534/01, від 27 липня 2004 року, «Зубко та інші проти України» (Zubko and Others v. Ukraine), № 3955/04 та 3 інших, ЄСПЛ 2006-VI (витяги), «Беланова проти України» (Belanova v. Ukraine), № 1093/02, від 29 листопада 2005 року, «Кучеренко проти України» (Kucherenko v. Ukraine), № 27347/02, від 15 грудня 2005 року, «Шмалько проти України» (Shmalko v. Ukraine), № 60750/00, від 20 липня 2004 року, та «Полтораченко проти України» (Poltorachenko v. Ukraine), № 77317/01, від 18 січня 2005 року.

6. ЄСПЛ, «Іванов Юрій Миколайович проти України» (Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine), № 40450/04, від 15 жовтня 2009 року.

7. ЄСПЛ, «Іванов» (Ivanov), згадано вище, пп. 83–84.

8. ЄСПЛ, «Іванов» (Ivanov), згадано вище, п. 85.

9. ЄСПЛ, «Іванов» (Ivanov), згадано вище, пп. 66–70.

10. ЄСПЛ, «Горнсбі проти Греції» (Hornsby v. Greece), від 19 березня 1997 року, п. 40 Збірника постанов і рішень Європейського Суду з прав людини, 1997-II.

11. ЄСПЛ, «"Імобільяре Саффі" проти Італії» [ВП] (Immobiliare Saffi v. Italy [GC]), № 22774/93, п. 66, ЄСПЛ, 1999-V.

12. ЄСПЛ, «Войтенко» (Voytenko), згадано вище, п. 53.

13. ЄСПЛ, «Бурдов проти Росії» (Burdiv v. Russia), № 59498/00, ЄСПЛ, 2002-III.

14. ЄСПЛ, «Райлян проти Росії» (Raylyan v. Russia), № 22000/03, п. 31, від 15 лютого 2007 року.

15. ЄСПЛ, «Зубко та інші проти України» (Zubko and Others v. Ukraine), № 3955/04, 5622/04, 8538/04 та 11418/04, п. 70, ЄСПЛ, 2006-VI.

16. ЄСПЛ, «Войтенко» (Voytenko), згадано вище; «Ромашов проти України» (Romashov v. Ukraine), № 67534/01, від 27 липня 2004 року, «Дубенко проти України» (Dubenko v. Ukraine), № 74221/01, від 11 січня 2005 року; та «Козачек проти України» (Kozachek v. Ukraine), № 29508/04, від 7 грудня 2006 року.

17. ЄСПЛ, «Шмалько проти України» (Shmalko v. Ukraine), № 60750/00, п. 44, 20 липня 2004 року.

рішень, перебувають під контролем влади, держава несе відповідальність за їх виконання¹⁸.

Відповідно до статті 46 Суд постановив, що справа Іванова стосувалася двох повторюваних проблем: (а) тривалого невиконання остаточних національних рішень та (б) відсутності ефективних національних засобів правового захисту для їх вирішення. Ці проблеми так і не було вирішено, попри чіткі попередні рішення Суду, у яких наполегливо радили Україні вжити належних заходів для розв'язання цих проблем¹⁹. Суд підтвердив, що його завдання не полягає у визначенні того, які правові заходи можуть бути доречними для виконання зобов'язань держави-відповідача згідно зі статтею 46 Конвенції. Під наглядом Комітету міністрів держава-відповідач може вільно обирати засоби, за допомогою яких вона буде виконувати своє правове зобов'язання відповідно до статті 46 Конвенції, за умови, що такі засоби сумісні з висновками, викладеними в рішеннях Суду²⁰.

Після ухвалення пілотного рішення у справі Іванова подальші типові справи, що перебувають на розгляді ЄСПЛ, було передано уряду України для ознайомлення та вжиття можливих заходів. Загалом до жовтня 2017 року в Суд було подано близько 29 000 заяв типу «Іванов» і Суд прийняв близько 424 рішення (включно з групою справ із 250 заявниками щодо кожної справи); окрім того, було схвалено понад 5 000 односторонніх заяв (стосовно значно більшої кількості заяв)²¹. Через відсутність результатів Суд ухвалив знакове рішення у справі Бурмича.

У своєму рішенні у справі Бурмича Велика палата зазначила, що, незважаючи на значний проміжок часу, що минув з моменту ухвалення рішення у справі Іванова, уряд України досі не вжив необхідних загальних засобів для усунення першопричин системної проблеми, виявлених Судом, та для надання ефективних засобів правового захисту, які забезпечать відшкодування збитків усім потерпілим на національному рівні²². Суд послався на свої висновки в пілотному рішенні у справі Іванова, у якому він постановив, що структурні проблеми, з якими він стикається, є масштабними та складними за своїм характером, і що вони вимагають здійснення загальних та комплексних заходів законодавчого й адміністративного характеру за участю різних національних органів влади.

Як підкреслив Суд, 12 148 заяв, які на той момент перебували на розгляді Суду, з'явилися через ту ж системну проблему, вказану в пілотному рішенні у справі Іванова, а саме через низку порушень у судовій системі України, які перешкоджають виконанню остаточних рішень і призводять до виникнення системної проблеми невиконання або тривалого виконання рішень національних судів у поєднанні з відсутністю ефективних національних засобів правового захисту щодо таких недоліків²³. Усі ці справи, а також будь-які аналогічні справи, які будуть представлені на розгляд Суду в майбутньому, є невіддільною частиною процесу виконання пілотного рішення. Тому, як підкреслив Суд, таке рішення повинно обов'язково охоплюватися заходами загального характеру щодо виконання, які має вжити держава-відповідач під наглядом Комітету міністрів. Отже, усі такі справи підлягають вирішенню в рамках процесу виконання, і про них має бути повідомлено Комітет міністрів як орган, який відповідно до системи Конвенції несе відповідальність за здійснення нагляду за наданням

18. ЄСПЛ, «Сокур проти України» (Sokur v. Ukraine), № 29439/02, 26 квітня 2005 року, та «Кришук проти України» (Kryshchuk v. Ukraine), № 1811/06, від 19 лютого 2009 року.

19. ЄСПЛ, «Іванов» (Ivanov), згадано вище, пп. 73, 74 та 83.

20. ЄСПЛ, «Скоццарі та Джунта» (Scozzari and Giunta), згадано вище, п. 249.

21. ЄСПЛ, «Бурмич» (Burmich), згадано вище, п. 44; РЕ, Департамент з питань виконання рішень ЄСПЛ, Справи, розглянуті Комітетом міністрів щодо невиконання або тривалого виконання рішень національних судів в Україні (справа «Юрій Миколайович Іванов проти України» (Yuriy Nikolayevich Ivanov against Ukraine), та група справ «Жовнер проти України» (Zhovner against Ukraine)), Н/Ехес(2018)2 від 6 грудня 2018 року, ст. 3.

22. ЄСПЛ, «Бурмич» (Burmich), згадано вище, п. 195.

23. Докладніше див. у: ЄСПЛ, Пресреліз, ЄСПЛ, 307 (2017), 12.10.2017 р.

відшкодування та забезпеченням правосуддя щодо всіх потерпілих від системної проблеми, встановленої у пілотному рішенні, включно із заявниками в цій справі²⁴.

1.2 Стан виконання

Основна структурна проблема, виявлена в розглянутих вище справах, перебуває на розгляді Комітету від 2001 року. **Групу так званих заяв типу «Іванов» (Ivanov), кількість яких постійно зростає через відсутність прогресу, розглядав Комітет майже 60 разів.** Такий розгляд охоплював прийняття восьми тимчасових рішень як вищої форми критики безвихідної ситуації у реформах і відсутності рішучих дій із боку органів влади. У рішеннях, ухвалених від 2008 року до 2021 року, відбито серйозне занепокоєння Комітету, тому він наполегливо закликав органи влади вжити конкретних заходів²⁵. Комітет звернув увагу на необхідність того, щоб органи влади пришвидшили процес виконання рішень, і неодноразово закликав їх передусім ужити необхідних правових й інших заходів.

У Меморандумі Н/Ехес(2021)8 від 11 березня 2021 року, підготовленому Секретаріатом (далі в тексті – «Меморандум 2021 року»)²⁶, міститься **детальна оновлена інформація й оцінка стану, а також огляд досягнутого прогресу та поточних заходів щодо виконання.** У Меморандумі розглядають як окремі справи, так і загальні заходи. Окремі справи розглянуто в рамках двох груп: група *справ «Жовнер»* (Zhovner) та група *справ «Бурмич»* (Burmych).

Що стосується розгляду групи справ «Жовнер» (Zhovner), то в окремих справах заявників влада України раніше вже надавала інформацію про виплату справедливої сатисфакції та виконання національних судових рішень у більшості справ групи «Жовнер» (Zhovner). Відповідно до заяв українських органів влади, нездійсненні національні рішення стосуються переважно справ із зобов'язаннями в натуральній формі, які не дозволяють розрахувати належної суми заборгованості. У деяких випадках національні судові рішення, ухвалені на користь заявників, залишалися невиконаними або не були повністю виконані, коли Суд виносив свої рішення. До сьогодні, судячи з різної інформації, наявної за цими окремими справами, деякі з них, як і раніше, залишаються нездійсненими, усупереч неодноразовим закликам Комітету забезпечити їх повне виконання, та Комітет міністрів досі очікує інформації про індивідуальні заходи (виплата справедливої сатисфакції та/або виконання національного судового рішення) щодо 44 справ (див. список справ, включених у пункт 2.1.3., який є списком Додатка 3 в Меморандумі 2021/8).

Питання про належну виплату справедливої сатисфакції заявникам залишається проблематичним у ситуаціях, коли заявника не можна ідентифікувати, і гроші перераховують на депозитний рахунок Міністерства юстиції. Після закінчення встановленого законом періоду в один рік виплачені суми справедливої сатисфакції повертаються до Державного бюджету України. Комітет дійшов висновку про те, що така ситуація «не відповідає практиці та стандартам Комітету міністрів щодо виплати справедливої сатисфакції» (див. Меморандум «Контроль за виплатою сум, наданих у порядку справедливої сатисфакції: огляд нинішньої

24. ЄСПЛ, «Бурмич та інші проти України» [ВП] (Burmych and Others v. Ukraine [GC]), № 46852/13 та інші, від 12 жовтня 2017 року.

25. РЕ, Справи, розглянуті Комітетом міністрів щодо невиконання або тривалого виконання рішень національних судів в Україні (справа «Юрій Миколайович Іванов проти України» (Yuriy Nikolayevich Ivanov against Ukraine) та група справ «Жовнер/ Бурмич та інші проти України» (Zhovner/ Burmych and Others against Ukraine)). Меморандум, підготовлений Департаментом із питань виконання рішень ЄСПЛ (Головне управління з прав людини та верховенства права), Н/Ехес(2021)8 від 11 березня 2021 року, ст. 5; доступно за адресою: https://hudoc.exec.coe.int/eng#_Toc65027559

26. РЕ, Справи, розглянуті Комітетом міністрів щодо невиконання або тривалого виконання рішень національних судів в Україні (справа «Юрій Миколайович Іванов проти України» (Yuriy Nikolayevich Ivanov against Ukraine) та група справ «Жовнер/ Бурмич та інші проти України» (Zhovner/ Burmych and Others against Ukraine)). Меморандум, підготовлений Департаментом з питань виконання рішень ЄСПЛ (Головне управління з прав людини та верховенства права), Н/Ехес(2021)8 від 11 березня 2021 року.

практики Комітету міністрів») та таку виплату не можна вважати швидкою або легкодоступною для заявників, оскільки період в один рік є дуже коротким»²⁷.

Що стосується розгляду групи справ «Бурмич» (Burmych), то на 1355-му засіданні (ДМ) у вересні 2019 року органи влади зазначили, що стосовно рішення у справі «Бурмич та інші» (Burmych and Others) у 2019 році Державна казначейська служба забезпечила виконання 482 національних рішень та органи влади продовжували активно працювати над прийняттям подальших індивідуальних заходів щодо виконання рішення Суду²⁸. Вони також заявили, що бюджетні асигнування на забезпечення виконання національних судових рішень у 2019 році збільшилися і що вони раніше закрили виконавче провадження щодо 11% справ, пов'язаних із рішенням у справі «Бурмич та інші заявники» (Burmych and Others applicants), які звернулися до Державного казначейства з клопотанням про примусове виконання в рамках бюджетної програми 4040²⁹.

На 1369-му засіданні (ДМ) у березні 2020 року органи влади України представили деякі останні статистичні дані щодо заявників, вказаних у Додатку I до рішення у справі «Бурмич та інші» (Burmych and Others) (справи, які було передано уряду, – 7 641 заявника), і зазначили, що вони закрили виконавче провадження щодо 1 426 справ, забезпечивши виконання рішення стосовно стягнення заборгованості на суму 3,4 мільйона євро³⁰. 3 березня 2020 року в Комітет міністрів не надходило нової інформації про хід виплати компенсації заявникам, які залишилися, у справі «Бурмич та інші» (Burmych and Others)³¹.

Що стосується розрахунку державного боргу за судовими рішеннями, то останні дані, представлені українськими органами влади Комітету міністрів у 2017 році, показують, що відповідно до українських розрахунків державний борг, який виник унаслідок судових рішень та за який Державний бюджет несе пряму відповідальність, становить приблизно 1 млрд євро³². Суму заборгованості муніципальних органів влади відповідно до невиконаних судових рішень, як і раніше, розраховує Міністерство юстиції. Попередній борг склав близько 3 млн євро³³. Різні дані було надано Проєктом ЄС «Право-Justice»³⁴ на основі загальнодоступної інформації та аналізу, представлених недержавними організаціями на слуханнях Комітету Ради в грудні 2020 року³⁵. За їхніми розрахунками, у загальній сумі непогашений судовий борг становить 1,5 трлн грн. Майже половину цієї суми, тобто 800 млрд грн, має виплатити держава та державні підприємства.

27. Н/Ехес(2021)8 – Меморандум – «Юрій Миколайович Іванов» (Yuriy Nikolayevich Ivanov) та групи справ «Жовнер і Бурмич та інші проти України» (Zhovner and Burmych and Others v. Ukraine), ст. 16.

28. Детальніше див.: CM/Notes/1355/H46-28 <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=CM/Notes/1355/H46-28E>

29. Н/Ехес(2021)8 – Меморандум – «Юрій Миколайович Іванов» (Yuriy Nikolayevich Ivanov) та групи справ «Жовнер і Бурмич та інші проти України» (Zhovner and Burmych and Others v. Ukraine), ст. 26.

30. Детальніше див.: CM/Notes/1369/H46-36 <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=CM/Notes/1369/H46-36E>

31. Н/Ехес(2021)8 – Меморандум – «Юрій Миколайович Іванов» (Yuriy Nikolayevich Ivanov) та групи справ «Жовнер і Бурмич та інші проти України» (Zhovner and Burmych and Others v. Ukraine), ст. 29.

32. Записи КМ, 1302-е засідання (грудень 2017 р.) <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=CM/Notes/1302/H46-38E>

33. 101 млн грн.

34. Комітет Верховної Ради України з питань правової політики (rada.gov.ua).

35. Заплановане на 11 листопада 2020 року парламентське слухання на тему «Проблеми виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ)» у Раді було відкладено через кризу Covid-19 та замінено слуханням Комітету Верховної Ради України щодо виконання рішень Європейського суду на 9 грудня 2020 року. Це дало можливість обговорити співпрацю між парламентом України та Радою Європи у справах, щодо яких Комітет міністрів розглядає питання про нагляд за виконанням рішень. Серед учасників були представники різних державних органів, громадянського суспільства та міжнародних організацій. Групу «Бурмич» (Burmych) було визначено як один із пріоритетів для виконання.

1.3 Список справ, щодо яких очікують на інформацію про індивідуальні заходи (вплата справедливої сатисфакції та/або виконання національного судового рішення)³⁶

Номер заяви	Назва справи	Дата судового рішення
11770/03	«КОНОНОВА ПРОТИ УКРАЇНИ» (KONONOVA V. UKRAINE) 06.06.2013 р.	12405/06
12405/06	«ВАРАВА ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (VARAVA AND OTHERS V. UKRAINE)	17.01.2013 р.
12424/06	«ФІЛАТОВА ПРОТИ УКРАЇНИ» (FILATOVA V. UKRAINE)	31.07.2014 р.
1270/12	«МОСКАЛЕНКО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (MOSKALENKO AND OTHERS V. UKRAINE)	18.07.2013 р.
12895/08	«ХАЙНАЦЬКИЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (KHAYNATSKYY AND OTHERS V. UKRAINE)	09.01.2014 р.
15729/07	«ГЛОБА ПРОТИ УКРАЇНИ» (GLOBA V. UKRAINE)	05.07.2012 р.
17341/02	«ОСТАПЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ» (OSTAPENKO V. UKRAINE)	14.06.2007 р.
22722/07	«ШТАБОВЕНКО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (SHTABOVENKO AND OTHERS V. UKRAINE)	25.04.2013 р.
22986/04	«МИХАЙЛОВ ПРОТИ УКРАЇНИ» (MIKHAYLOV V. UKRAINE)	29.03.2007 р.
24391/10	«САФОНОВ ТА САФОНОВА ПРОТИ УКРАЇНИ» (SAFONOV AND SAFONOVA V. UKRAINE)	18.06.2020 р.
25476/02	«ПОГРЕБНА ПРОТИ УКРАЇНИ» (POGREBNA V. UKRAINE)	15.02.2007 р.
25663/02	«ЯВОРОВЕНКО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (YAVOROVENKO AND OTHERS V. UKRAINE)	17.07.2014 р.
2644/04	«РОЖЕНКО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (ROZHENKO AND OTHERS V. UKRAINE)	11.04.2013 р.
27617/06	«ПМП «ФЕЯ» ПРОТИ УКРАЇНИ» (FEYA, MPP V. UKRAINE)	21.02.2013 р.
29266/08	«ВАСИЛЬЄВ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (VASILYEV AND OTHERS V. UKRAINE)	13.02.2014 р.
29860/05	«КОРАБЕЛЬНИКОВ ПРОТИ УКРАЇНИ» (KORABELNIKOV V. UKRAINE)	19.11.2009 р.
30922/05	«СТАДНЮК ПРОТИ УКРАЇНИ» (STADNYUK V. UKRAINE)	27.11.2008 р.
31095/02	«ЩЕРБАКИ ПРОТИ УКРАЇНИ» (SHCHERBAKY V. UKRAINE)	28.03.2006 р.
32166/04	«САРАФАНОВ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (SARAFANOV AND OTHERS V. UKRAINE)	14.12.2006 р.
33959/05	«ТЕРЕЩЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ» (TERESHCHENKO V. UKRAINE)	30.07.2009 р.
34419/06	«ХМИЛЬОВА ПРОТИ УКРАЇНИ» (KHMYLYOVA V. UKRAINE)	18.06.2009 р.
35087/02	«ШАРЕНОК ПРОТИ УКРАЇНИ» (SHARENOK V. UKRAINE)	22.02.2005 р.
35274/03	«БЛАНУЦА ПРОТИ УКРАЇНИ» (BLANUTSA V. UKRAINE)	20.09.2007 р.
35995/09	«МАЛАХОВА ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (MALAKHOVA AND OTHERS V. UKRAINE)	12.12.2013 р.

36. Додаток 3 до Н/Ехес(2021)8 – Меморандум – «Юрій Миколайович Іванов» (Yuriy Nikolayevich Ivanov) та групи справ «Жовнер і Бурмич та інші проти України» (Zhovner and Burmich and Others v. Ukraine).

36762/06	«ШТЕФАН ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (SHEFAN AND OTHERS V. UKRAINE)	31.07.2014 р.
36772/04	«КРАСОВСЬКИЙ ПРОТИ УКРАЇНИ» (KRASOVSKIY V. UKRAINE)	12.03.2009 р.
37758/05	«ПЕРЕТЯТКО ПРОТИ УКРАЇНИ» (PERETYATKO V. UKRAINE)	27.11.2008 р.
39265/02	«ФАТЄЄВ ПРОТИ УКРАЇНИ» (FATEYEV V. UKRAINE)	06.09.2007 р.
40934/06	«МАКАРА ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (MAKARA AND OTHERS V. UKRAINE)	12.12.2013 р.
41073/02	«АНДРУСЕНКО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (ANDRUSENKO AND OTHERS V. UKRAINE)	10.08.2006 р.
42953/04	«КИСЕЛЬОВ ПРОТИ УКРАЇНИ» (KISELYOV V. UKRAINE)	13.06.2013 р.
46311/08	«КОЧКІНА ТА КОЧКІН ПРОТИ УКРАЇНИ» (KOCHKINA AND KOCHKIN V. UKRAINE)	10.09.2020 р.
54552/09	«ХВОРОСТЯНОЇ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (KHVOROSTYANOY AND OTHERS V. UKRAINE)	25.07.2013 р.
59834/09	«ЩУКІН ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (SHCHUKIN AND OTHERS V. UKRAINE)	13.02.2014 р.
65656/11	«ЦИБУЛЬКО ПРОТИ УКРАЇНИ» (TSIBULKO V. UKRAINE)	20.06.2013 р.
703/05	«ХАРУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (KHARUK AND OTHERS V. UKRAINE)	26.07.2012 р.
7070/04	«СЕМ'ЯНИСТИЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ» (SEMYANISTY AND OTHERS V. UKRAINE)	09.01.2014 р.
72631/10	«НЕЧЕПОРЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ» (NECHEPORENKO V. UKRAINE)	24.10.2013 р.
7321/05	«АЛПАТОВ ПРОТИ УКРАЇНИ» (ALPATOV V. UKRAINE)	18.12.2012 р.
75804/01	«МІРОШНИК ПРОТИ УКРАЇНИ» (MIROSHNIK V. UKRAINE)	27.11.2008 р.
8437/06	«ОСОКІН ПРОТИ УКРАЇНИ» (OSOKIN V. UKRAINE)	10.12.2009 р.
903/05	«ЛОПАТЮК ПРОТИ УКРАЇНИ» (LOPATYUK V. UKRAINE)	17.01.2008 р.
9177/05	«СКРИПНЯК ПРОТИ УКРАЇНИ» (SKRYPNYAK V. UKRAINE)	10.07.2008 р.

Частина 2

Аналіз ситуації із заборгованості за ухваленими рішеннями національних судів України з соціальних та пенсійних питань

2.1 Вступ

Проблема належного виконання національних судових рішень, ухвалених з соціальних питань на користь набувачів відповідних соціальних прав, виникла в Україні близько 20 років тому³⁷. Перші рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) стосовно невиконання Україною власних судових рішень були ухвалені вже на початку 2000 років³⁸, що, враховуючи тривалість розгляду справ в ЄСПЛ, свідчило про виникнення проблеми щонайменше за кілька років до цього. У 2004 році в аналізі Міністерством юстиції заяв до ЄСПЛ проти України зазначалося, що майже 90% від всього обсягу звернень становлять питання невиконання та тривалого невиконання судових рішень, набуваючи поступово характеру найбільш типової проблеми у виконанні Україною зобов'язань за Європейською конвенцією з прав людини.³⁹

Серед основних причин появи проблеми невиконання рішень національних судів у справах з соціальних питань фактично була фінансова неспроможність України виконувати свої соціальні зобов'язання згідно з чинним на той час національним законодавством. З часом ситуація продовжувала загострюватися у зв'язку з відсутністю комплексного реформування системи соціального забезпечення, трудового законодавства, які залишалися радянсько-патерналістськими та не враховували зміни економічних можливостей держави. Погіршували ситуацію також популістські зміни до соціального законодавства та прийняття нових положень щодо підвищення розмірів соціальних виплат, впровадження нових видів компенсацій, пільг, доплат, соціальних «бонусів» різним категоріям осіб, які не відображали ані зміни у методиках перерозподілу доходів держави, ані зростання економічної спроможності держави, ані адресності їх надання. З іншого боку, деякою мірою підвищення розмірів соціальних виплат було продиктовано незабезпеченням значної частини населення можливостями задовольняти навіть базові потреби та невідповідністю прожиткового мінімуму реальній ситуації у країні, що призводило до проживання частини населення, особливо уразливих

37. У дослідженні аналізується статистична ситуація стосовно невиконання рішень тільки з соціальних та пенсійних питань. Судові рішення з трудових питань, а також пов'язаних з мораторіями на примусової реалізації майна боржника тощо, не було предметом аналізу.

38. Див. зокрема «Кайсин та інші проти України» заява № 46144/99 стосовно пенсії по інвалідності (мирне врегулювання справи).

39. Дослідження національного законодавства України, що передбачає соціальні виплати в контексті виконання рішення Європейського суду з прав людини у справі «Бурмич та інші проти України», інших рішень ЄСПЛ щодо невиконання національних судових рішень України з соціальних питань. А. Федорова. // Проект Ради Європи "Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні". Вересень 2020/ URL: <https://rm.coe.int/a-study-of-national-law-in-the-context-of-the-burmych-case-final-ukr/1680a028e8>; Лутковська В., Коваль І. Аналіз звернень до Європейського суду з прав людини. Міністерство юстиції України. / URL: https://minjust.gov.ua/mstr_4485

категорій, за межею бідності. З роками відсутність кардинальних змін та реформ відобразилася на зростанні сумарної заборгованості держави за рішеннями національних судів з соціальних питань, включаючи пенсійні. Враховуючи ухвалення рішень Конституційним Судом України з 2018 р. щодо неконституційності законодавчих змін, прийнятих Верховною Радою України у різні роки про зменшення/скасування певних соціальних виплат, доплат деяким категоріям осіб (зокрема, військовослужбовцям, суддям у відставці) та відповідні аналогічні постанови Верховного Суду, ситуація ймовірно буде загострюватися й надалі, а кількість рішень, які не виконуватимуться, зростати.

Разом з тим, для комплексного розуміння масштабів проблеми невиконання рішень національних судів першочерговим завданням мало бути проведення масштабного аудиту як невиконаних рішень, так і розміру заборгованості. Незважаючи на ухвалення ЄСПЛ пілотних рішень з питань невиконання рішень національних судів, визнання цієї проблеми системною, масштабною, всі зусилля Комітету Міністрів Ради Європи щодо допомоги Україні розв'язати зазначене питання, в Україні, на жаль, немає чіткої статистики чи реєстру невиконаних рішень з соціальних питань; не пораховано необхідні кошти для їх виконання. Не отримано інформації щодо можливості обраховувати та обліковувати загальну заборгованість держави за рішеннями національних судів з соціальних та пенсійних питань щодо всіх категорій осіб у створеній автоматизованій системи виконавчого провадження, складовими якої є «Єдиний реєстром боржників», а головне, «Реєстр рішень, виконання яких гарантується державою». Тому, тільки після прозорого всебічного збору інформації щодо невиконаних судових рішень з соціальних питань та обрахування суми заборгованості, можливим є аналіз інформації та розробка детального плану виходу з кризової ситуації з виконанням рішень національних судів.

2.2 Аналіз статистичних даних щодо кількості ухвалених рішень з соціальних та пенсійних питань та розмірів заборгованості за ними

Загальна кількість невиконаних рішень національних судів з соціальних та пенсійних питань

Незважаючи на реєстрацію всіх рішень, які ухвалюються судами України, в Єдиному реєстру судових рішень та функціонування автоматизованої системи виконавчого провадження, складовою якої є Реєстр рішень, виконання яких гарантується державою, які, як потужні пошукові системи мають надавати можливість отримання різної інформації, включаючи статистичну, на жаль, інформація про їх виконання у ньому не міститься. Чіткої повної інформації стосовно кількості невиконаних рішень з соціальних питань, невиконаних відповідних виконавчих проваджень українські органи влади не надають. У відповіді Міністерства юстиції на лист Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів від 10.03.2021 № 04-30/13-2021/85609 зазначалося, що у 2020 році обліковувалося 35,3 тис. виконавчих документів про зобов'язання здійснити нарахування та виплату коштів пільговим категоріям громадян, з яких було виконано 19,5 тис, що склало майже половину. Виникають питання щодо «пільгових категорій громадян» у представленій статистиці та запитання щодо інших категорій громадян України, які також мають соціальні права та так само можуть захищати їх у судовому порядку, та питання про можливі обрахування кількості проваджень навіть по окремим категоріям осіб. Крім того, Міністерством юстиції України не було надано інформацію про суму заборгованості, яка має бути виплачена за 15,8 тис. виконавчих документів, які не були за інформацією Міністерства виконані станом на 31.12.2020 року. У цілому, такий підхід є незрозумілим, адже залишає нечіткість у статистиці як за категоріями осіб, так і за часовими рамками, а головне, за розміром необхідних фінансових ресурсів.

Загальна кількість всіх ухвалених судових рішень з соціальних питань, навіть за останні роки, також залишається недостатньо чіткою та зрозумілою. Так, Верховним Судом надано деталізовану інформацію щодо розгляду справ зі спорів з питань реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та публічної житлової політики у 2018-2020 рр. у місцевих адміністративних судах. Так, з питань загальнообов'язкового пенсійного страхування внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у 2019 р. було розглянуто 8 476 справ за якими присуджено майже 4 млн грн, у 2020 р. розглянуто було 2 257 справ та присуджено за задоволеними 24.5 млн грн. Отже, виходячи зі статистики Верховного Суду за 2019-2020 рр. за судовими рішеннями з пенсійних питань ВПО присуджено близько 30 млн грн. Однак, Пенсійний Фонд України (ПФУ) повідомляє про 1,17 млрд грн заборгованості за судовими рішеннями з пенсійних питань ВПО за такий самий період 2019-2020 рр. Можливо, ПФУ вказує на загальну заборгованість за всі роки конфлікту, але у 2019-2020 рр. (хоча тоді не є зрозумілим часові межі у 2 роки), або суми, які присуджувалися місцевими адміністративними судами, суттєво змінювалися чи визначалися в апеляційних та Верховному адміністративних судах і не були включені у статистику Верховного Суду. Такі різні підходи до визначення статистичної інформації залишають питання щодо фінального розміру заборгованості та не надають можливості його визначення на прикладі навіть однієї категорії осіб.

Загальна заборгованість

Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» визначено механізм та особливості виконання судових рішень, за якими боржниками є зокрема державні органи, встановлено процедуру передачі документів для подальшого виконання судових рішень до органів Державної казначейської служби України (ДКСУ) за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду. Міністерство юстиції зазначає, що протягом 2020 року на виконанні в органах державної виконавчої служби перебувало 41,8 тис. виконавчих документів про стягнення коштів з державних підприємств, установ, організацій та юридичних осіб, примусова реалізація майна яких забороняється відповідно до законодавства, на суму 62,1 млрд грн. Втім, яка частка з цієї суми є «соціальною чи трудовою» невідомо. Як зазначає Міністерство, фактично виконано 9,4 тис. виконавчих документів та всього стягнуто 418,8 млн грн, а також передано до органів казначейства виконавчих документів для перерахування коштів на суму 3,2 млрд грн, скільки виплачено – не повідомляється. Міністерство юстиції називає загальну суму заборгованості за рішеннями національних судів у розмірі більше 5 млрд грн. Чи включає вказані 5 млрд грн 1,25 млрд грн заборгованості тільки щодо пенсійних виплат ВПО, про що повідомляв ПФУ, або як співвідноситься це з сумою у 62,1 млрд грн, не є зрозумілим та не дає можливості виокремити чітку суму заборгованості саме по соціальних та пенсійних питаннях станом на поточний момент. Міністерство юстиції чіткої статистичної інформації щодо кількості невиконаних судових рішень з соціальних питань та сум, які необхідно виплатити, не надає. Інформацією стосовно загальної кількості судових рішень, які стосуються соціальних виплат громадянам, та суми коштів, необхідних для задоволення цих рішень, не володіє й Міністерство фінансів⁴⁰.

Натомість, Міністерство юстиції України вказує на те, що рішення суду з соціальних питань переважно виконуються боржниками частково, лише в частині нарахування стягувачам пенсій чи інших соціальних виплат і далі не виконуються внаслідок відсутності у бюджетній програмі достатніх коштів для погашення заборгованості. Казначейство виконує рішення суду про стягнення коштів з державного органу в межах відповідних бюджетних призначень шляхом списання коштів з рахунків такого державного органу, або в разі відсутності у

40. Міністерство фінансів України, лист 13030-02-5/38773 від 15.12.2020 на виконання доручення Кабінету Міністрів України від 10.12.2020 № 49954/1/1-20 до звернення Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів від 08.12.2020 № 04-30/13-2020/232371

зазначеного державного органу відповідних призначень – за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду, згідно з Порядком виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2011 року № 845.

В інформації Міністерства юстиції про виконання рішень щодо соціальних виплат надаються дані стосовно кількості виконаних та невиконаних рішень про нарахування та виплату коштів дітям війни, особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та іншим пільговим категоріям громадян, що свідчить, як правило, про виконання не більше половини документів. Однак, жодних загальних сум та необхідних коштів не зазначається.

У цілому, українським законодавством передбачено кілька шляхів погашення заборгованості, у тому числі, залежно від дати ухвалення рішень. Так, Порядок погашення заборгованості за рішеннями суду, виконання яких гарантується державою (затверджено Постановою від 3 вересня 2014 р. № 440 зі змінами) визначає механізм обліку таких виконавчих документів, які видані або ухвалені до 1 січня 2013 року та передбачених прикінцевими та перехідними положеннями Закону України “Про гарантії держави щодо виконання судових рішень”, інвентаризацію та погашення заборгованості за ними.⁴¹ Відповідно до ст. 3 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» виконання рішень суду про стягнення коштів, боржником за якими є державний орган, здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, в межах відповідних бюджетних призначень шляхом списання коштів з рахунків такого державного органу, а в разі відсутності у зазначеного державного органу відповідних призначень - за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду.⁴² У зазначеному Законі визначено також черги погашення заборгованості та віднесено пенсійні та соціальні виплати до першої.

Згідно з Порядком погашення заборгованості за рішеннями суду, за інформацією Міністерства юстиції у Реєстрі рішень, виконання яких гарантується державою⁴³, зареєстровано 477,6 тис рішень, з яких передано до органів казначейства 379,4 тис рішень (79,4 %) на суму 2,1 млрд грн, всі інші повернуті заявникам з різних підстав. Казначейство, у свою чергу, вказує, що тільки на виконанні бюджетної програми «Заходи щодо виконання рішень суду, що гарантовані державою»⁴⁴ (за трьома чергами погашення заборгованості) перебувало близько 62,7 тис. судових рішень на суму понад 5, 024 млрд гривень станом на 15.03.2021 р., зазначаючи при цьому, що у 2021 році не вистачатиме щонайменше 40,6 млн грн за першою чергою зазначеної бюджетної програми, до якої відносяться соціально вразливі верстви населення.⁴⁵ Кількома місяцями раніше, на кінець 2020 р. (на 17.12.2020 р.) в Казначействі на виконанні бюджетної програми «Заходи щодо виконання рішень суду, що гарантовані державою» перебувало близько 55,6 тис. судових рішень на суму понад 4 937,0 млн гривень, а станом на 5 квітня 2021 р. за вказаною програмою обліковувалося 63.5 тис судових рішень,

41. Інформація щодо судових рішень, що обліковуються в Державній казначейській службі України за бюджетною програмою за КПКВК 3504040 «Заходи щодо виконання рішень суду, що гарантовані державою» станом на 05.04.2021 року. /Про стан та терміни перерахування коштів за рішеннями судів. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/diyalnist/vikonannya-sudovih-rishen/pro-stan-ta-termini-pererahuvannya-koshtiv-za-rishennyami-sudiv>

42. Закон України “Про гарантії держави щодо виконання судових рішень” від 05.06.2012 зі змінами № 4901-VI // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4901-17#n67>

43. Доступ до всієї інформації Реєстру має Міністерство юстиції України, пошук конкретного провадження є можливим тільки за чітко визначеними критеріями, доступ до статистичної інформації не є доступним. Див. дет. Про затвердження Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження. Наказ Міністерства юстиції України від 05.08.2016 № 2432/5 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1126-16#Text>

44. Бюджетна програма КПКВК 3504040.

45. Державна казначейська служба України, відповідь 5-06-06/5525 від 15.03.2021 на лист Комітету з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Верховної ради України від 11.03.2021 № 04-30/12-2021/87601

на виконання яких необхідно майже 6 млрд грн.⁴⁶ Отже, поточна статистика за 4 місяці показує збільшення заборгованості за рішеннями суду майже на 1 млрд грн за всіма трьома чергами. Який відсоток зростання заборгованості за соціальними та пенсійними виплатами, невідомо.

Тільки за першою чергою, яка передбачає серед іншого соціальні виплати на початку квітня 2021 р. було на обліку близько 21 тис судових рішень з загальною сумою майже 140 млн грн⁴⁷. Також Казначейська служба звертала увагу на те, що є рішення (на кінець 2020 р. - 3,8 тис. рішень на суму 22,3 млн грн), за якими неможливо забезпечити безспірне списання коштів протягом найближчого часу у зв'язку: з відсутністю можливості уточнення реквізитів стягувачів, наявністю суттєвих помилок в оформленні документів, несвоєчасним підтвердження/не підтвердженням заборгованості з боку органів Пенсійного фонду України та органів соціального захисту населення тощо, але у цілому, за 2020 рік виконано 87,5 тис рішень - виконавчих документів на суму 447,8 млн грн. З іншого боку, Казначейство у своїх листах підкреслювало, що не може надати інформацію щодо кількості позовів до судів стосовно соціальних виплат, кількості рішень прийнятих судами стосовно таких виплат, оскільки не є стороною у такій категорії судових справ та не веде облік судових рішень в розрізі розміру (мінімальної, середньої та максимальної) суми виплат в соціальній сфері за рішеннями суду.⁴⁸ Однак, враховуючи, що заборгованість за рішеннями суду з соціальних та пенсійних питань входить до першої черги, поряд, до речі, з деякими іншими рішеннями, зокрема, щодо стягнення аліментів, то незрозуміло, чи можна стверджувати про розмір заборгованості у 140 млн грн як приблизну заборгованість за всіма соціальними та пенсійними рішеннями, які обліковані ДКСУ станом на квітень 2021 р.? Яка частина соціальних та пенсійних рішень у загальній заборгованості у розмірі 6 млрд грн, яка також облікована ДКСУ на початок квітня 2021 р.? І чи є взагалі така соціальна частина, окрім зазначених 140 млн? У цьому контексті надзвичайно важливе значення має статистична інформація, представлена Пенсійним Фондом України, аналіз якої буде надано далі.

Інформативною є статистика Державної казначейської служби України, яку частково цитує й Міністерство юстиції у зв'язку з покладенням на Казначейство, починаючи з 2013 року, «функції безспірного списання коштів державного бюджету та погашення заборгованості за ухваленими до 01.01.2013 рішеннями судів про зобов'язання здійснити виплати та про стягнення коштів з державних органів» за рахунок спеціальної бюджетної програми (КПКВК 3504040).⁴⁹ У кінці 2020 р. на обліку у першій черзі продовжували знаходитися 18,5 тис рішень на суму 102,3 млн грн, за рішеннями починаючи з 2007 року. Крім того, кілька тисяч проваджень виконати неможливо через різні обставини, у т.ч. відсутність можливості уточнення реквізитів.

Найбільш інформативною здається статистика заборгованості за рішеннями національних судів, відповідачами по яких є пенсійні органи, яка надана Пенсійним Фондом України: щодо виконання рішень, ухвалених до 01.01. 2013 р. – 2,8 млрд грн, після вказаної дати і до кінця 2020 року – 1,1 млрд грн (стосовно майже 35 тис отримувачів). Також вказано, що виплати здійснюються з державного бюджету. Відповідно, простий підсумок мав би надати суму у 3,9 млрд грн, однак, з обсягом заборгованості з пенсійних виплат ситуація також не є однозначною.

46. Інформація щодо судових рішень, що обліковуються в Державній казначейській службі України за бюджетною програмою за КПКВК 3504040 «Заходи щодо виконання рішень суду, що гарантовані державою» станом на 05.04.2021 року. /Про стан та терміни перерахування коштів за рішеннями судів. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/diyalnist/vikonannya-sudovih-rishen/pro-stan-ta-termini-pererahuvannya-koshtiv-za-rishenniyami-sudiv>

47. Там само.

48. Відповідь Державної казначейської служби України 5-06-06/23177 від 17.12.2020 на виконання доручення Прем'єр – Міністра України Дениса Шмигала від 10.12.2020 № 49954/1/1-20 та листа Комітету з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Верховної ради України від 08.12.2020 № 04-30/13-2020/232371.

49. Державна Казначейська служба України, Лист 5-06-06/23177 від 17.12.2020

У цілому, інформація, надана державними установами, міністерствами стосовно кількості виконаних рішень та випланих сум, заборгованості, її обліку не завжди співпадають, інколи стосується різних бюджетних програм або різних категорій осіб чи часових рамок, що вносить плутанину у загальні підрахунки. Таким чином, за різними програмами, різними категоріями громадян є різна статистика заборгованості, з якої здається неможливим зрозуміти та виокремити повну заборгованість за всі роки станом на поточний час щодо всіх соціальних питань, включаючи пенсійні.

Заборгованість з пенсійних виплат

За даними Пенсійного Фонду України (ПФУ) за останні 10 років з 2010 по 2020 рр. було зареєстровано майже 5 млн звернень з пенсійних питань, тобто від кожного другого пенсіонера у державі. Втім, інформація про загальний обсяг присуджених виплат та заборгованість у ПФУ відсутня. Станом на початок 2021 р. за даними Фонду обліковувалося 35 150 судових рішень, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету на суму **1,3 млрд грн**. Втім, ПФУ зазначає, що частина рішень залишається невиконаною через недостатність коштів державного бюджету та відсутність відповідних бюджетних призначень та/або порядку здійснення виплат.⁵⁰ Кількість позовів, поданих проти ПФУ по роках, свідчить, що найбільший відсоток заяв було подано саме у 2010-2011 роках (майже 1.5 млн та 3 млн позовів відповідно). Можливо, така ситуація була й до 2010 року, втім, з 2012 року кількість позовів скоротилася кардинально до 200 000 у 2012 році та 30 000 у 2013 р., починаючи зростати з 2014 року на кілька десятків тисяч щорічно. У 2010 р. з рахунків ПФУ було стягнуто більше 2 млрд грн, а всього за 10 років – більше 10 млрд грн. Також необхідно враховувати, що за загальною звітністю, наданою щодо стану розгляду питань стосовно призначення (перерахунку) та виплати пенсій в судовому порядку за 2018 – 2020 роки було стягнуто з рахунків органів Пенсійного фонду України за рішеннями суду 1 млрд грн (2018 - 468 347, 4 тис, 2019 - 358 631, 9 тис, 2020 - 267 256, 1 тис гривень). Однак, в іншому Листі від 12.03.2021 № 2800-0603-1/11634, наданому відповідно до листа Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів від 10.03.2021 № 04-30/12-2021/85604, було зазначено також про заборгованість, нараховану на виконання судових рішень у справах за позовами внутрішньо переміщених осіб за 2018-2020 роки у розмірі **1,25 млрд грн**, що навіть перевищує всю суму виплат пенсій у судовому порядку за відповідні роки. З наданої інформації також не зрозуміло чи відображено кількість судових рішень стосовно пенсійних виплат ВПО у загальній статистиці, представленій ПФУ.

Крім того, згідно з інформацією, наданою у листі 2800-0603-5/43693 від 14.12.2020 Пенсійним Фондом України, заборгованість у грудні 2020 р. щодо виконання рішень, ухвалених до 01.01.2013 р. становила **2.8 млрд грн**. Водночас, зазначалося, що на виконання таких рішень, боржниками за якими є органи Пенсійного фонду України відповідно до Порядку погашення заборгованості за рішеннями суду, виконання яких гарантується державою⁵¹, органам державної виконавчої служби надано 383 тис. довідок про нараховані та невиконані суми **всього на 1,92 млрд грн**. Отже, враховуючи той факт, що у Порядку у першій черзі визначено, що оплаті підлягають пенсійні та соціальні виплати, можемо припустити, що 2.8 млрд мають бути виплачені у рамках цієї бюджетної програми. Однак, обліковано тільки 1.92 млрд грн, тобто на 1 млрд менше. Можливо, рішень на 1 млрд має бути виконано у рамках інших програм чи поза цією програмою з державного бюджету, бюджету ПФУ або документи на суму у 1.92 млрд грн стосувалися не тільки рішень, ухвалених до початку 2013 р. тощо, проте, ПФУ такого роз'яснення не надає. З іншого боку, у рамках чіткої статистики Державна казначейська служба України (ДКСУ) у кінці 2020 р. на обліку у першій черзі зазначеної вище

50. Лист Пенсійного Фонду України від 29 березня 2021 р., № 2800-030101-8/14742

51. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 № 440 зі змінами// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2014-%D0%BF#Text>

програми продовжували знаходитися 18,5 тис рішень **на суму 102,3 млн грн.**

Таким чином, незрозуміло, які з вказаних сум у розмірі 2,8 млрд грн або 1,92 млрд грн або 102,3 млн грн є реальною заборгованістю за рішеннями з пенсійних і соціальних питань першої черги відповідної бюджетної програми, що одразу викликає питання та необхідність отримання додаткових роз'яснень від ПФУ та ДКСУ щодо заборгованості за рішеннями, ухваленими до 2013 р., погашення заборгованості за якими здійснюється відповідно до порядку, затвердженого Постановою КМУ від 3 вересня 2014 р. № 440.

Після вказаної дати і до середини грудня 2020 року згідно з даними ПФУ заборгованість становить **1,1 млрд грн.** Водночас, заборгованість по позовах ВПО також вказано окремо. Отже, показники заборгованості за рішеннями після 2013 р. не враховують заборгованість за судовими рішеннями стосовно ВПО. Така ситуація теоретично може викликати питання й стосовно іншої заборгованості за рішеннями за позовами інших уразливих груп населення та її обліку.

Згідно з інформацією, наданою Міністерством фінансів України, погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду здійснюється щорічно за рахунок коштів бюджетної програми «Фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду». Разом з тим, головним розпорядником коштів зазначеної програми є Міністерство соціальної політики України, яке й встановлює пріоритети виплат у межах своїх повноважень. Зокрема, на 2021 р. передбачено видатків на погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду у розмірі 360 млн грн.⁵² Чи може бути погашена заборгованість за рішенням до 2013 р. за цією програмою не вказано.

Отже, сума у розмірі 360 млн грн жодним чином не може частково покрити навіть вимоги щодо пенсійних виплатах присуджених національними судами одній групі пенсіонерів - ВПО. Якщо цю категорію громадян держава виокремлює та залишає поза чергою у порівнянні з іншими громадянами, то постає як питання про інші такі уразливі категорії, так і про наявну пряму дискримінацію у самому процесі виконання рішень з соціальних питань.

Узагальнюючи надану ПФУ статистичну інформацію, можна визначити заборгованість з пенсійних виплат (до та після 01.01.2013 р.), включаючи виплати ВПО (за рішеннями 2018-2020 рр.) у розмірі близько **5,15 млрд грн.** Скільки рішень за позовами ВПО було ухвалено та залишаються невиконаними до 2018 р., визначено не було, як і загальний розмір заборгованості за всі роки та щодо всіх осіб, які мали чи мають право на певні пенсійні виплати, перерахунки.

2.3 Подальше загострення ситуації із виконанням державою своїх соціальних зобов'язань та заборгованістю за рішеннями суду з соціальних та пенсійних питань

До кінця 2021 р. ситуація з соціальними та пенсійними виплатами значно погіршиться внаслідок ухвалення низки рішень Конституційним Судом України (КСУ) стосовно визнання

52. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 № 126; Лист Міністерства Фінансів України № 08020-08/3-5/8223 від 15.03.2021 про надання інформації на виконання доручення Прем'єр-міністра України Д. Шмигала від 11.03.2021 № 10484/1/1-21 до звернення Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів від 10.03.21 № 04-30/12-2021/85609 щодо проведення слухання у Комітеті на тему: «Про стан виконання рішень міжнародних судів, Конституційного Суду України та інших судів України щодо соціальних виплат громадянам України».

неконституційними законодавчих змін, прийнятих роками раніше щодо зменшення/ скасування певних соціальних виплат, змін у пенсійному забезпеченні певних категорій осіб. Відповідно, мають бути внесені зміни до видатків з Державного бюджету з моменту ухвалення відповідних рішень. Згідно з попередніми фінансовими розрахунками⁵³ впливу рішень Конституційного Суду України та Верховного Суду на фінансовий стан системи пенсійного забезпечення до кінця 2021 року додатково потрібно щонайменше: 28 млрд грн (з 01.07.2018 по 31.12.2021) відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», 10,7 млрд грн (з 01.01.2020 по 31.12.2021) та від 3,5 до 11 млрд грн (станом на 01.09.2020) відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення» та Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»; 340,1 млн грн (на рік) відповідно до Закону України «Про прокуратуру»; 4,9 млрд грн (за період з 19.02.2020 - по 31.12.2021) відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; 5,1 млрд грн (за період з 01.01.2018 по 31.12.2021) та 59,1 млрд грн (за період з 01.04.2019 по 31.12.2021) відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». У цілому, до кінця 2021 року за мінімальними підрахунками потрібно додатково виділити **111,65 млрд гривень**, що становить десяту частину доходів Державного бюджету на 2021 рік та третину від всіх передбачених коштів на соціальний захист та соціальне забезпечення.⁵⁴

Рішенням Конституційного Суду України № N 1-р(II)/2021 від 7 квітня 2021 р. неконституційними визнані внесені зміни до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян України, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» щодо «уповноваження Верховною Радою України Кабінету Міністрів України (КМУ) визначати своїми актами мінімальні розміри пенсії за інвалідністю, що настала внаслідок каліцтва чи захворювання, і пенсії у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи» замість чіткого мінімального розміру пенсій, який був раніше до змін закріплений у Законі. Конституційний Суд визнав, що «соціальні зобов'язання держави перед громадянами, які втратили здоров'я внаслідок того, що держава свого часу зобов'язала їх взяти участь у подоланні наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та які зазнали інвалідності внаслідок таких дій, а також перед особами з інвалідністю з числа потерпілих від цієї катастрофи не мають залежати від фінансових можливостей держави та її економічного становища. Тому соціальні гарантії, зокрема й мінімальний рівень соціального захисту для цієї категорії осіб, має встановлювати законодавець... КМУ має забезпечувати виконання затвердженого законодавцем відповідного закону, визначати умови та порядок призначення встановлених законом мінімальних розмірів державної пенсії для зазначеної категорії осіб».⁵⁵ Ухвалення цього рішення також означає перерахунок відповідних виплат та право зазначеної категорії осіб, згідно з рішенням КСУ, на відшкодування шкоди, якої вони зазнали внаслідок дії неконституційної норми. Враховуючи визначення у самому Рішенні про необхідність встановлення Верховною Радою України мінімальних розмірів на рівні не нижче, ніж було передбачено у Законі або запровадження таких мінімальних норм, які були встановлені до змін у разі не приведення норм у відповідність з Рішенням КСУ, у державному бюджеті має бути додатково передбачено кошти на зазначені виплати, що, у свою чергу ще збільшує загальний розмір коштів, необхідних додатково для фінансування соціальних та пенсійних виплат. У разі їх затримки чи невиплати, що є високо ймовірним, буде новий потік судових рішень та ще більше загострення проблеми заборгованості за рішеннями

53. Інформаційна довідка про вплив рішень Конституційного Суду України та Верховного Суду на фінансовий стан системи пенсійного забезпечення.

54. Закон України про Державний бюджет на 2021 рік від 15.12.2020, № 1082-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>

55. Рішення Конституційного Суду України від 7 квітня 2021 року N 1-р(II)/2021 у справі за конституційною скаргою громадянина України Дяченка Олександра Миколайовича та інших громадян України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 13 пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року N 76-VIII // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KS21003.html

національних судів з соціальних та пенсійних питань.

Отже, при визначенні точної суми заборгованості по виконанню судових рішень з соціальних питань, необхідно брати до уваги можливі мільярдні кошти, які мають бути виплачені у найближчі місяці. В іншому випадку, кількість судових рішень та виконавчих документів зростатиме щодня. Водночас, звертаємо увагу на позицію Міністерства юстиції України стосовно вирішення проблеми невиконання рішень національних судів. Міністерство юстиції у відповіді на лист Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів від 10.03.2021 № 04-30/13-2021/85609 визначає, що «єдиною об'єктивною проблемою невиконання або тривалого виконання рішень суду про стягнення пенсійних та соціальних виплат є відсутність у бюджетній програмі достатнього обсягу грошових коштів для погашення існуючої заборгованості за рішеннями суду». Міністерство юстиції не визначає інших проблем, окрім недофінансування відповідної бюджетної програми. Тоді, для подолання цієї проблеми очевидним було би визначення Міністерством конкретної загальної суми заборгованості та загальної кількості невиконаних рішень з соціальних питань.

Такий підхід профільного Міністерства, яке має пропонувати шляхи розв'язання двадцятирічної проблеми та мати чітку статистичну інформацію, свідчить про відсутність системного базового бачення, навіть, незважаючи на акцент ЄСПЛ у рішенні у справі «Бурмич та інші проти України» на необхідності Україні забезпечити відповідність між положеннями бюджетного законодавства та платіжними зобов'язаннями держави.

2.4 Висновки

Проблема невиконання національних судових рішень з соціальних питань виникла в Україні 20 років тому та поступово набула характеру основного типового предмету заяв до ЄСПЛ у справах проти України, прививши до ухвалення у 2009 р. пілотного рішення у справі «Ю.М. Іванов проти України» та безпрецедентного рішення у справі «Бурмич і інші проти України» у 2017р.

Незважаючи на тривалість проблеми невиконання рішень національних судів з соціальних питань, відповідачем за якими є держава, комплексного реформування, дослідження підстав її виникнення та принаймні ефективної роботи створеного реєстру рішень, виконання яких гарантується державою, немає. Відсутня на сьогоднішній день й чітка статистична інформація щодо загальної кількості позовів до суду з соціальних та пенсійних питань, кількості ухвалених рішень, присуджених сум за відповідними рішеннями, статус їх виконання, кількість невиконаних рішень, у тому числі у зв'язку з неможливістю їх виконання через відсутність належної інформації чи документів від отримувачів та інші узагальнена інформація відсутні.

За різними бюджетними програмами, різними категоріями громадян державні органи надають різну статистику заборгованості, з якої неможливо виокремити повну заборгованість за всі роки тільки щодо всіх соціальних та пенсійних питань на поточний момент.

Міністерство юстиції має переконання, що «єдиною об'єктивною проблемою невиконання або тривалого виконання рішень суду про стягнення пенсійних та соціальних виплат є відсутність у бюджетній програмі достатнього обсягу грошових коштів для погашення існуючої заборгованості за рішеннями суду». Однак, аналіз національного соціального

законодавства у контексті рішення ЄСПЛ у справі «Бурмич та інші проти України»⁵⁶ наочно показує неспроможність України виконувати чинне національне соціальне та пенсійне законодавство. Ситуація із соціальними виплатами значно погіршиться внаслідок рішень Конституційного Суду України щодо визнання неконституційності цілої низки чинних роками законодавчих змін про зменшення/скасування соціальних виплат та неминуче призведе до нового потоку соціальних позовів та відповідних судових рішень на користь позивачів. Очевидно, проблема невиконання рішень національних судів має вирішуватися комплексно. Однак базовим елементом цього має бути чітко та точно порахований та визначений розмір необхідних бюджетних асигнувань на виконання всіх рішень національних судів з соціальних та пенсійних питань.

56. Дослідження національного законодавства України, що передбачає соціальні виплати в контексті виконання рішення Європейського суду з прав людини у справі «Бурмич та інші проти України», інших рішень ЄСПЛ щодо невиконання національних судових рішень України з соціальних питань. А. Федорова. // Проєкт Ради Європи «Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні». Вересень 2020/ URL:<https://rm.coe.int/a-study-of-national-law-in-the-context-of-the-burmych-case-final-ukr/1680a028e8>

Частина 3

Рекомендації

3.1 Загальні рекомендації

■ 1. Попри помітний прогрес у виплаті справедливої сатисфакції та забезпеченні виконання національних судових рішень у багатьох справах, проаналізованих у частинах I та II аналізу, як і раніше, необхідні подальші рішучі дії на найвищому політичному рівні, які будуть рекомендовані для забезпечення повного виконання Україною своїх зобов'язань за Європейською соціальною хартією (остання редакція) та Європейською конвенцією з прав людини. Тому органам влади рекомендовано продовжувати докладати зусиль у співпраці з різними зацікавленими внутрішньодержавними суб'єктами.

■ 2. Упродовж декількох років органи влади будуть керуватися вказівками Комітету міністрів, що містяться в його численних рішеннях і тимчасових рішеннях, а також рішеннями Європейського суду з прав людини та Європейського комітету з соціальних прав.

■ 3. Створення комплексної системи збору судових даних є неминучим, і її рекомендовано для оцінки поточного загального розміру державного боргу та його контролю в майбутньому. Найбільш невіршеним питанням, на яке необхідно дати відповідь, є питання про кількість судових рішень, які залишаються невиконаними, і про загальну суму державного боргу, яку зазначено в рішеннях. Окрім того, визначаються види справ, які очікують на виконання, і види зобов'язань, що впливають із цих рішень (тобто грошові зобов'язання або зобов'язання в натуральній формі). Розрахунок загальної суми боргу, що впливає з невиконаних судових рішень, потрібно продовжити та завершити. Подальші дії необхідні для забезпечення узгодженості й об'єднання інформації в різних наявних електронних базах даних та реєстрах.

■ 4. Що стосується заявників, у яких, як було встановлено, є обґрунтовані претензії, то відповідно до *рішення у справі «Бурмич та інші» (Burmich and Others)* органам влади рекомендовано пришвидшити процес виплати для того, щоб забезпечити права заявників, гарантовані Конвенцією. Процес оплати охоплює виплату відсотків і відшкодування збитків за тривале виконання з метою збереження вартості грошової виплати.

■ 5. У разі неможливості, через поганий стан державного бюджету, задоволення всіх претензій, що впливають із невиконаних судових рішень, рекомендовано ввести категорії виплат і порядок їх виплати. Усі невиконані рішення належать до однієї з категорій. Соціальні виплати та пенсії, які виплачують найбільш незахищеній категорії осіб, є однією з перших категорій, що підлягають задоволенню.

■ 6. Органам влади рекомендовано розв'язувати питання щодо виплати справедливої сатисфакції на спеціальний депозитний рахунок і надати заявникам ці суми на термін більше ніж один рік, перш ніж такі суми буде переказано назад в державний бюджет.

3.2 Рекомендації за результатами аналізу ситуації із заборгованості за ухваленими рішеннями національних судів України з соціальних та пенсійних питань

■ 1. Провести масштабний всебічний аудит невиконаних судових рішень з соціальних та пенсійних питань щодо всіх категорій осіб, які мають право на передбачені законодавством України виплати/доплати, пільги за всі роки (до 01.01. 2013 з виокремленням виключно соціальних та пенсійних питань з передбачених черг та після 01.01.2013 р.), з визначенням кількості рішень, які не можуть бути виконані за різних обставин, та чітко визначити загальний розмір коштів, необхідних для виконання цієї групи рішень. Проаналізувати доцільність доручення проведення зазначеного аудиту Міністерству юстиції України спільно з Державною казначейською службою України, Міністерством соціальної політики, Пенсійним Фондом України, іншими державними органами. Статистична інформація, зібрана державними органами має бути уніфікована та погоджена, з тим, щоб відображати всебічне охоплення всіх категорій судових рішень з соціальних та пенсійних питань.

■ 2. Враховуючи, згідно зі статистикою Державної казначейської служби України, щомісячне збільшення кількості виконавчих документів щодо виконання рішень з соціальних та пенсійних питань, та, відповідно, сум, які мають бути сплачені з державного бюджету, має бути розроблено детальний прогноз можливих державних витрат на виконання судових рішень з зазначених питань, через очевидне недофінансування відповідних бюджетних програм, про що державні органи заздалегідь попереджають при формуванні бюджету на поточний рік.

■ 3. Враховуючи ухвалені Конституційним Судом України рішення у 2018-2021 рр. щодо неконституційності законодавчих змін стосовно зменшення/скасування деяких виплат у соціальній та пенсійній сферах, мають бути внесені зміни до Закону України «Про Державний бюджет на 2021 р.» з урахуванням додаткових виплат та перерахунку чинних виплат. В іншому випадку не менші кошти мають бути передбачені на виконання судових рішень з цих питань за позовами отримувачів відповідних виплат.

■ 4. Запропонувати Міністерству юстиції України переглянути сформульовану єдину об'єктивну проблему невиконання національних судових рішень, яка полягає, з його точки зору, «у відсутності у бюджетній програмі достатнього обсягу грошових коштів для погашення існуючої заборгованості за рішеннями суду». Запропонувати зазначеному Міністерству у співпраці з іншими міністерствами та державними органами надати розрахунки коштів, які необхідні для належного повного фінансування всіх передбачених соціальних та пенсійних виплат всім категоріям осіб у повному обсязі та проаналізувати фінансову здатність України виконувати свої зобов'язання, адже на покращені планування бюджетного процесу, зокрема, шляхом забезпечення відповідності між положеннями бюджетного законодавства та платіжними зобов'язаннями держави, вказував ЄСПЛ у рішенні у справі «Бурмич та інші проти України».

■ 5. Залежно від результатів аудиту та пропозицій щодо повного фінансування всіх соціальних та пенсійних виплат у контексті фінансової спроможності держави, розглянути доцільність ініціювання масштабної соціальної та пенсійної реформи та розробку

Соціального кодексу, з урахуванням розгляду можливості збільшення мінімальних пенсій, соціальної допомоги особам з інвалідністю, які не отримали право на пенсію за віком на рівні не меншому, ніж передбачено стандартами Європейської соціальної хартії переглянутої, ратифікованої Україною, а також принципу справедливого розподілу державних доходів, максимального обмеження розміру державної пенсії та державного довічного грошового утримання.

Європейська соціальна хартія, прийнята в 1961 році та переглянута в 1996 році, є аналогом Європейської конвенції з прав людини у сфері економічних і соціальних прав. Вона гарантує широке коло прав людини, пов'язаних із працевлаштуванням, житлом, охороною здоров'я, освітою, соціальним захистом і добробутом.

Жоден інший правовий документ на загальноєвропейському рівні не передбачає такий всеосяжний і повний захист соціальних прав, як Хартія.

Тому Хартію розглядають як Соціальну конституцію Європи, вона є важливим компонентом структури прав людини на континенті.

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона складається із 47 держав-членів, зокрема всіх членів Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи підписали Європейську конвенцію з прав людини – договір, спрямований на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням положень Конвенції в державах-членах Ради Європи.

www.coe.int

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

UKR